

ANALÝZA DAT V KVALITATIVNÍM VÝZKUMU

Mgr. Kateřina Lojdová, Ph.D.

lojdova@ped.muni.cz

Naše výzkumné projekty

KVALITATIVNÍ VÝZKUM

Ukázka textu

- Jak se pozná kvalitativní výzkum?
- Co „umí a co neumí“ kvalitativní výzkum?

KVALITATIVNÍ VÝZKUM „NENÍ JEDEN“

○ Designy kvalitativního výzkumu

- **Případová studie**

Hackl, Hummel: Velikonoční prázdniny: co se lze ve škole naučit z řeči těla

<http://www.phil.muni.cz/journals/index.php/studia-paedagogica/article/view/126/228>

- **Etnografie**

Bittnerová: Rvačka jako kulturní forma

http://userweb.pedf.cuni.cz/~www_kpsp/etnografie/vyzkum/7/bittner.pdf

- **Biografie**

Pol. et al.: Profesní dráha ředitelů základních škol: od fáze profesní jistoty k novým výzvám

<http://www.phil.muni.cz/journals/index.php/studia-paedagogica/article/view/99/202>

- **Zakotvená teorie**

Klára Šedřová: Možnosti uplatnění zakotvené teorie v pedagogickém výzkumu: Rodinná socializace dětského televizního diváctví.

<http://www.phil.muni.cz/journals/index.php/studia-paedagogica/article/view/416/572>

DATA V KVALITATIVNÍM VÝZKUMU

Jaké podoby mají data v kvalitativním výzkumu?

Verbální a vizuální. Verbální data získáváme především prostřednictvím rozhovorů, vyprávění, písemných artefaktů; vizuální data získáváme prostřednictvím pozorování, fotografií, videonahrávek.

ukázka dat

Co jsou hloubková data?

CESTA K DATŮM: VÝZKUMNÁ OTÁZKA

- Výzkumná otázka v kvantitativním x kvalitativním výzkumu
- Reformulace výzkumných otázek

CESTA K DATŮM: OD VÝZKUMNÉHO NÁSTROJE KE VSTUPU DO TERÉNU

Techniky sběru dat v kvalitativním výzkumu

Konstrukce vzorku

- kritéria volby vzorku
- sněhová koule

Vstup do terénu

- role výzkumníka (cizinec, návštěvník, zasvěcený, domorodec)
- místo a čas výzkumu
- gatekeeper
- „jak do terénu vstoupím, taková data budu mít“

ANALÝZA DAT

- Co je analýza?
- Kvalitativní analýza dat je uměním zpracovat data smyslupným způsobem a nalézt odpověď na položenou výzkumnou otázku (Hendl, 2012)

ALFA A OMEGA: OTEVŘENÉ KÓDOVÁNÍ

- Otevřené kódování je technika, která byla vyvinuta v rámci analytického aparátu zakotvené teorie, avšak díky své jednoduchosti a zároveň účinnosti je používána a použitelná ve velmi široké škále kvalitativních projektů.
- Kódování obecně představuje operace, pomocí nichž jsou údaje rozebrány, konceptualizovány a složeny novým způsobem. Při otevřeném kódování je text jako sekvence rozbit na jednotky, těmto jednotkám jsou přidělena jména a s takto nově pojmenovanými (označenými) fragmenty textu potom výzkumník dále pracuje.

NÁVODNÉ OTÁZKY KE KÓDOVÁNÍ

- Co? Co je tématem promluvy? O jakém fenoménu se vyovídá? **O čem to je?**
- Kdo? O koho jde? V jakých rolích vystupují?
- Jak? Které vlastnosti jevu jsou zmiňované nebo naopak zamlčované?
- Kdy? Jak dlouho? Jaký je čas a trvání?
- Kde? V jakém prostoru je dění lokalizováno?
- Jak moc? Jak silně? Jaká je intenzita jevů?
- Proč? Jaké jsou příčiny?
- Kvůli čemu? S jakým záměrem aktéři jednají?
- Pomocí čeho? Jaké jsou strategie k dosažení cíle?

JAK KÓDOVÁNÍ REALIZOVAT TECHNICKY

- 1) Metoda papír tužka
- 2) Ve wordu
- 3) V softwaru k tomu určeném (Atlas.ti)

PŘÍKLADY KÓDOVÁNÍ

- In vivo kódy

*„Máme napsanej nějakej ŠVP. My ho jedeme v prvních, šestejch třídách, ostatní jakoby dobíhají. Ale když začínám chemii v osmičce, tak ignoruji současný osnovy a myslím, že bych si to před inspekcí obhájl, a už jedu podle toho, co máme napsaný, a narážím na to, když jsem to psal, tak člověk byl v nějakým rozpoložení, nějak jsme to tvořili s partou lidí dohromady, mysleli jsme si, že to bude fungovat. V praxi se zjišťuje, že je to ze 30%-40% špatně, je to třeba předělat, přepracovávat. Takže souběžně s tím měním ty kritéria, je s tím hrozně moc práce. Je to takovej **pokus omyl**.“*
(učitel Petr)

„nazveme to sběračstvím“ (Jiří)

„hrajou svalama“ (Standa)

PŘÍKLADY KÓDOVÁNÍ

Deskriptivní kódy

- Jedná se o kódy s nízkou mírou indukce, které slouží spíše k organizaci dat a pojmenování identifikačních charakteristik.
- Například: *politická orientace, veganství*
- Dle Švaříčka a Šed'ové (2007) je to typ kódů zatížený vysokou neproduktivností. Výzkumník nejde hlouběji pod povrch sdělení.

DESKRIPTIVNÍ KÓDY NEJSOU PODSTATOU ANALÝZY

T: Co si myslíte obecně o vzájemné spolupráci muzeí se školami? Je potřebná a v jaké podobě? Na jakém místě pomyslného žebříčku (z hlediska důležitosti) jednotlivých muzejních činností ji vidíte Vy?

J. A. Komenský názornost vnímavost žák

R: Už Komenský věděl, že názornými ukázkami je podporována vnímavost žáků i

zpestření škola stereotyp hodnocení muzea
studentů. Každé zpestření školního stereotypu je tedy skutečně žádoucí.

muzeum

prostředky muzea

Domnívám se, že muzea...a nejen ty...jsou velice vhodnými prostředky pro lepší

názornost

zájem žák

názornost a dozajista mohou zvýšit i zájem žáků, studentů, o danou problematiku

PŘÍKLADY KÓDOVÁNÍ

- induktivní kódy

Induktivní kódy výrok jen nereprodukuje, nýbrž mu přidělují „přidanou hodnotu“. K tvoření takových kódů pomáhají otázky: Co?, Kdo? Proč? Jak? Kde? Kdy? Pomocí čeho?

Příklady

„A prostě tím pádem jsem to roznosl vlastně do našeho okolí“ (Petr)

Já jako hlásná trouba

„Když můžu, tak na ten problém upozorním.“ (Standa)

Zviditelňovatel problémů

„Na tom táboře jsme se dohodli, že do školy půjdeme jako skinheadi“ (Franta)

Vyjednaná identita

PROBLÉMY V KÓDOVÁNÍ

○ Reprodukce versus interpretace

„Školu jsem nedodělal, výučňák nemám. Ale naši zato nemůžou.“

„Než jsem nastoupil, tak tady žádný management nefungoval.“

○ X Nadinterpretace

- když v datech vidíme i to, co v nich není
- v kódování jde o vystižení toho, co se objevuje v datech, nikoliv toho, co si myslíme my sami

MĚJTE ODSTUP

- T: A cítila jsi, že má vyloženě jiný přístup k těm dětem než ty?
- Učitelka Aneta: Mně se moc na tom jeho přístupu... teď to nekritizuju. Jsou dva různé přístupy a záleží na člověku. On je přesně takový ten autoritářskej typ, který přijde do té třídy, zařve a tam musí být ticho a hotovo. Já to spíš s těma děckama řeším...
- -jiný rozhovor-
- T: A kolikrát ti přišel do hodiny?
- U: No, ... *(pomlka)*... *když na to teď vzpomínám, tak vlastně u mě ani jednou nebyl... A já jsem u něj taky nikdy nebyla...*

KDYŽ V DATECH JE I TO, CO V NICH NENÍ

- Jak vysokoškolští studenti vnímají podporu svých rodičů při studiu?

Neuvědomovaná podpora

OD KÓDOVÁNÍ KE KATEGORIZACI

- Kategorizace je procesem seskupování pojmů, které se zdají příslušet stejnému jevu (Strauss & Corbinová, 1999).
- Kolik kategorií?
- Co pak s nimi?
technika vyložení karet

DALŠÍ ANALYTICKÉ STRATEGIE

- **Analytická indukce** začíná hrubou definicí výzkumné otázky, pokračuje hledáním hypotetického vysvětlení a prověřováním hypotézy na jednotlivých případech. Je založena na principu opakování. Opakované případy ospravedlňují k přijetí určitého pravidla (Švaříček & Šed'ová, 2007). Výzkumník přirozeně vytváří hypotézy o zkoumaném jevu, musí však ověřit, zda odpovídají všem případům.

DALŠÍ ANALYTICKÉ STRATEGIE

- **Konstantní komparace** znamená neustálé porovnávání, hledání podobností a rozdílů, a to na všech rovinách práce s daty (Švaříček & Šed'ová, 2007). V porovnávání můžeme zahrnout jak jevy blízké, tak i jevy vzdálené. Zatímco porovnávání blízkých jevů (v datech) je nezbytné, k porovnávání vzdálených jevů nemusí vždy dojít. Strauss a Corbinová (1999) uvádějí jako příklad porovnávání vzdálených jevů hru na housle a kulturistiku.

PŘÍKLAD KONSTANTÍ KOMPARACE

Vzdělávací působení subkultur x vzdělávací působení školy:

- legitimizace role v edukační realitě
- „guerillová pedagogika“
- autenticita
- paradox kritičnosti
- obrácené mezigenerační učení
- řetězení prvků edukační reality

OD KATEGORIÍ K TEORII

- **Kostra analytického příběhu:** jednoduchý popis kategorií a vztahů mezi nimi. Účelem kostry je formulovat klíčová tvrzení, na která výzkumník přišel a to tak, aby byla soustředěna kolem ústředního jevu, který byl zkoumán. Jde obvykle o několik poměrně strohých oznamovacích vět. Kostru lze také zobrazit graficky v podobě schématu.
- Kvalitativní výzkum může sloužit k prohloubení dosavadní teorie nebo k vytvoření teorie nové.
- V kvalitativním výzkumu vzniká teorie, která popisuje v termínech vědy to, o čem informanti hovoří svým jazykem.
- Vytváříme vlastní sociální konstrukci reality, která je ovlivněna podobou dosavadního vědění výzkumníka.

WORKSHOP

Téma: Výzkum sexuální výchovy v rodině očima rodičů

- **HVO: Jak rodiče dětí mladšího školního věku vnímají sexuální výchovu svých dětí?**
- SVO1: Jak rodiče vnímají pojem SV v kontextu jejich původní rodiny?
- SVO2: Jaké mají rodiče preference v oblasti SV jejich dětí?
- SVO3: Jakým způsobem rodiče zprostředkovávají sexuální výchovu svým dětem?

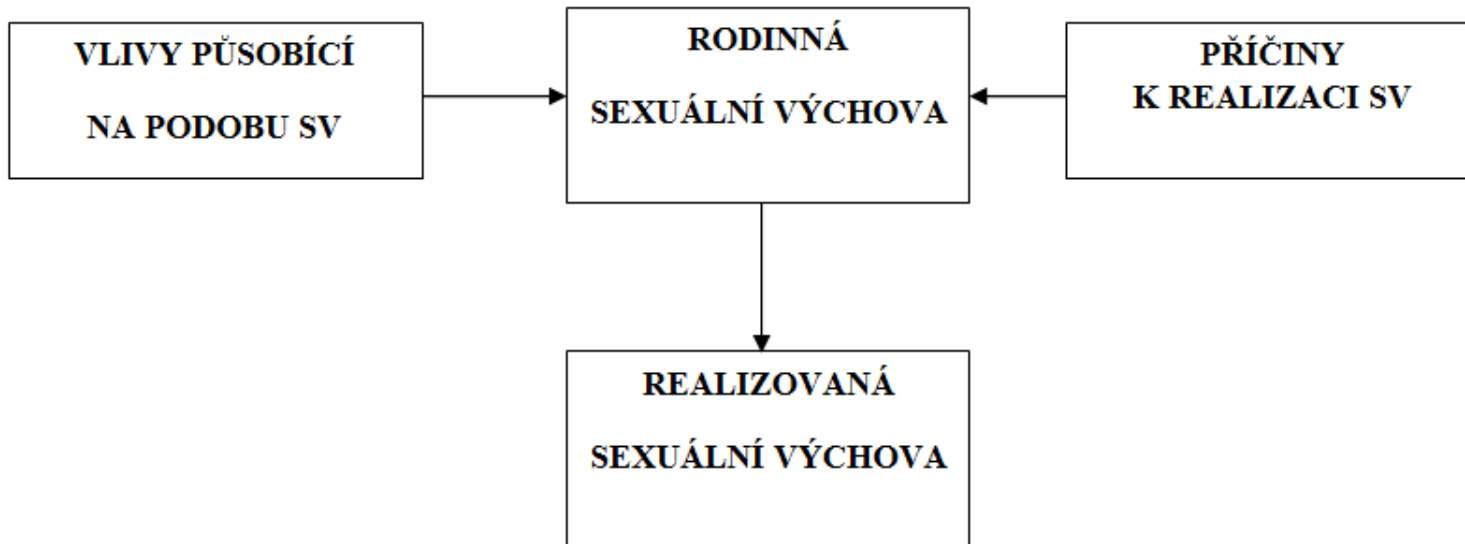
WORKSHOP

- kódování

WORKSHOP

Kategorie

KOSTRA ANALYTICKÉHO PŘÍBĚHU

Na podobě rodinné sexuální výchovy se podílí mnoho vlivů. Ty mohou vycházet z uvědomované potřeby rodiče intencionálního působení na svoje děti, podmíněné vlastními prioritami či představami o náplni sexuální výchovy, které si rodiče utváří v průběhu života. Důležitou roli zde hraje kontext původní rodiny. Vlivem absentující SV v původní rodině se může projevit touha rodičů něco změnit a působit na svoje děti v oblasti sexuality jinak, než tomu bylo ze strany jejich rodičů. Při předávání informací hraje svoji úlohu věk dítěte. U dětí mladšího školního věku je patrný zájem o sexuální tematiku, proto jsou otázky dětí častým podnětem k zahájení přímého působení. Konkrétní realizace SV v rodině je většinou neplánovaná, probíhá na základě přicházejících impulsů, které je potřeba průběžně řešit. Šíře témat a hloubka probírané tematiky se pak odvíjí od zvolených taktik či strategií rodičů.

DALŠÍ ANALYTICKÉ POSTUPY: ZAKOTVENÁ TEORIE

- Glaser a Strauss - ustavit kvalitativní výzkum jako skutečně vědeckou metodologii, posunout jej za hranice deskripce jevů směrem k vytváření teoretických rámců
- Kódování v zakotvené teorii představuje proces stádií, jimiž jsou: otevřené kódování – axiální kódování – selektivní kódování.
- Cílem axiálního kódování je vytváření spojení mezi kategoriemi a subkategoriemi. Za tímto účelem se používá tzv. paradigmatický model: (A) PŘÍČINNÉ PODMÍNKY => (B) JEV => (C) KONTEXT => (D) INTERVENUJÍCÍ PODMÍNKY => (E) STRATEGIE JEDNÁNÍ A INTER AKCE => (F) NÁSLEDKY
- Axiální kódování funguje jako pomůcka při třídění dat, nikoli jako závazný model výkladu zkoumaných jevů. Ve fázi selektivního kódování jsou kategorie dále uspořádávány a přeskupovány. Selektivní kódování zahrnuje výběr jedné klíčové kategorie, kolem které je organizován základní analytický příběh. Součástí procesu selektivního kódování je i samotné zakotvení teorie (Strauss, Corbinová, 1999), jež probíhá tak, že se formulované hypotézy a výroky o vztazích zpětně ověřují podle dat.

PŘÍKLAD ZAKOTVENÉ TEORIE

- K. Šedřová: Dětské televizní diváctví

Tabulka 1: Použití paradigmatického modelu

příčinné podmínky	jev	kontext	intervenující podmínky	strategie jednání a interakce	následky
rodičovské potřeby; rodičovské postoje k televizi	dětský televizní režim	domácí rutiny	přání dítěte	rodinná mediální výchova	výsledky rodičovské mediální výchovy

DALŠÍ ANALYTICKÉ POSTUPY

Narativní analýza

- metoda určená k interpretaci textů, jež mají formu příběhu
- Riessmanová (2008) rozlišuje mezi tematickou a strukturální analýzou, kdy se tematická analýza koncentruje především na to, *co je řečeno, zatímco strukturální analýza více na to, jak je to řečeno, tedy na způsob organizace vyprávění*
- zahrnuje řadu technik známých i z jiných kvalitativních přístupů, například otevřené kódování či kategorizace, rozdíl však spočívá v tom, že jednotlivé příběhy jsou udržovány souvislé a neporušené, není prováděna segmentace napříč případy
- o Příklad: K. Šedřová: *Žáci se smějí učitelům: podoby a funkce školního humoru zaměřeného na učitele*
http://www.ped.muni.cz/pedor/archiv/2012/PedOr12_1_Podoby_Sedova.pdf

DALŠÍ ANALYTICKÉ POSTUPY

Kvalitativní obsahová analýza

(Kritická) diskurzivní analýza

(Interpretativní) fenomenologická analýza

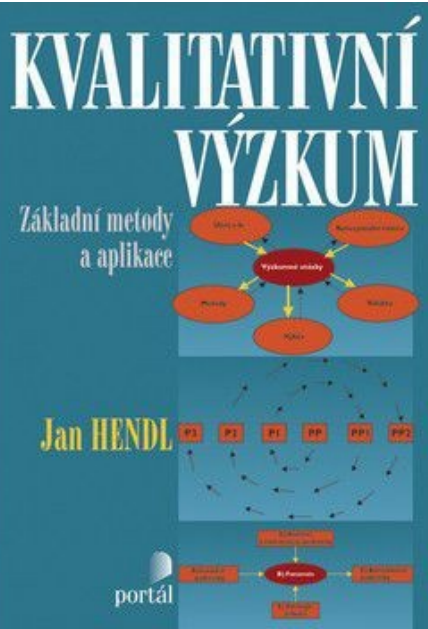
KDE SE DOČÍST VÍCE

KVALITATIVNÍ VÝZKUM V PEDAGOGICKÝCH VĚDÁCH

Roman ŠVARÍČEK
Klára ŠEĎOVÁ
a kol.

portál

DOMÁCÍ ÚKOL 😊

- Ve skupině 4 – 5 osob zakódujte rozhovory, vytvořte kategorizaci a kostru analytického příběhu. Napište krátkou výzkumnou zprávu.
- Zadané téma
 - **Téma: Vysokoškolské kombinované studium z pohledu studentů.**
 - **Vzorek: Studenti KS ve věku 25-45, s partnerem, zaměstnaní na plný úvazek.**
 - **HVO: Jak studenti KS prožívají studium při zaměstnání?**
- Domácí úkol zašlete do konce semestru mailem (lojdova@ped.muni.cz). K úkolu můžete také využít konzultace

